

ANNA MROZOWICKA
Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej
Uniwersytet Wrocławski

IDEE NEW AGE W KREOWANIU WIZERUNKU UZDROWICIELA W ROSJI. NA PRZYKŁADZIE ANASTAZJI Z AŁTAJSKIEGO KRAJU

Wstęp

W artykule analizuję kontekst kulturowy działalności współczesnych uzdrowicieli w Rosji, pokazując znaczenie idei New Age, z których często czerpią uzdrowiciele. Z moich obserwacji podczas pobytu w tym kraju wynika, iż w kulturze popularnej obecne są zjawiska związane z filozofią oraz paranauką wpisującą się w nurt New Age. W księgarniach można spotkać bardzo dużo literatury przesyczonej światopoglądem Nowej Ery — poradniki astrologiczne, wróżbiarskie, horoskopy, książki do nauki tarota. Popularnością cieszą się wydawnictwa poświęcone tematyce ufologicznej i kosmologicznej oraz propagujące przekonania o paranormalnych zdolnościach człowieka. Potrzebę duchowości w dużej mierze zdaje się zaspokajać czytanie tego rodzaju książek lub płatne wizyty u „przewodników duchowych”, „ekstrasensów”¹, „uzdrowicieli” czy „jasnowidzów”. U podwalin terminologii, jaką posługuje się medycyna niekonwencjonalna, leży nomenklatura okultystyczna i paranaukowa, a także spekulacje na temat potencjalnych „pól energoinformacyjnych”.

Na przykładzie działalności Anastazji, mieszkanki Barnaul w Ałtajskim Kraju, położonym w azjatyckiej części Rosji, staram się pokazać, jakie elementy ideologiczne wysuwane są na plan pierwszy w kreacji wizerunku uzdrowicielki i „przewodnika duchowego”. Przedstawiam ponadto kontekst medyczno-prawny, to znaczy sposób licencjonowania przedstawicieli medycyny niekonwencjonalnej przez organy państwowe oraz stosunek do tego zjawiska przedstawicieli medycyny oficjalnej.

¹ Rosyjskie słowo *ekstrasens* (z ang. *extra sense*) oznacza osobę posiadającą zdolności ponadmysłowe. Może nim być bioenergoterapeuta albo jasnowidz, który potrafi odnaleźć zaginionego człowieka lub rzecz, bądź też postawić trafną diagnozę. Wierzy się też, iż *ekstrasens* posiada zdolność przepowiedania przyszłości i wróżenia.

Informacje na temat Olgi Anatolijewny Guz (pseudonim Anastazja) pochodzą z kilku źródeł. W trakcie badań w Barnaul we wrześniu i październiku 2008 roku udało mi się przeprowadzić kilka rozmów z pacjentkami i czytelniczkami wierszy Anastazji². Podstawowym źródłem danych jest jednak strona internetowa bohaterki, będąca autoklęmką jej działalności uzdrowicielskiej oraz literackiej. Wszystkie informacje internetowe o Anastazji zaczerpnięte są z tej strony³. Nie zdołałam przeprowadzić rozmowy z uzdrowicielką — Olga Guz oraz jej sekretarka konsekwentnie broniły się przed kontaktem ze mną. Ważnym dodatkowym źródłem są artykuły oraz wywiady przeprowadzone z Anastazją, publikowane w lokalnej i krajowej prasie codziennej oraz specjalistycznej (medycznej)⁴.

Helena Bławatska oraz Mikołaj Rerich jako zwiastuni New Age w Rosji

Chociaż ruch Nowej Ery narodził się w latach 60. XX wieku w Kalifornii, jego zwiastuny pojawiły się w Rosji już na początku tego wieku. Znane postacie rosyjskiego życia kulturalno-duchowego, Helenę Bławatską i małżeństwo Heleny i Mikołaja Rerichów można uważać za prekursorów New Age.

Bławatska stworzyła kierunek zwany teozofią, łączący elementy gnostycyzmu, spirytyzmu, hipnotyzmu, wschodnich i egipskich mitów, okultyzmu i ezoteryki. Jej „Tajna doktryna” rozpowszechniała wierzenia o istnieniu hierarchii wyższych duchów, tak zwanych mahatm, które kierują historią ludzkości. Według niej, nastanie nowa epoka w dziejach, która wiąże się z narodzeniem „ludzi szóstej rasy” obdarzonych zdolnościami nadprzyrodzonymi. Ludzie jej epoki należeli do rasy piątej (Vernette 1996: 61-62; Dvorkin 2002).

Helena i Mikołaj Rerichowie to autorzy wielu dzieł przekazujących ezoteryczną wiedzę nazwaną „Żywą Etyką”. Za ich przyczyną przekonanie o zbliżaniu się Nowej Ery zaczęło rodzić się w Rosji już w latach 20. XX wieku. Jej zwiastunem miał być Budda-Majtreja, którego utożsamiali z postacią Zbawiciela. Jezus był tylko awatarem dla swoich czasów i dwa tysiące lat temu stał się ucieleśnieniem wielkiej zasady Bożej miłości. Przyjdzie on ponownie, aby przygotować ludzkość do nadejścia nowych czasów (Vernette 1996: 62-63; Dvorkin 2002).

² Rozmowy te prowadziłam podczas uroczystości urodzinowej, zorganizowanej dla Anastazji w centrum miasta, przy tzw. alei pamiątkowej. Były tam obecne głównie kobiety w średnim oraz starszym wieku, łącznie około 30 osób. Poza tym przeprowadziłam wywiady z przedstawicielami medycyny oficjalnej w Ałtajskim Kraju.

³ www.anastasia-is-me.ru/ (13.06.2009).

⁴ Artykuły prasowe przywoływane w tekście również pochodzą ze strony internetowej Anastazji, zatem przedstawiają tylko jej pozytywny, wyidealizowany wizerunek.

Idee te wywarły ogromny wpływ na kierunek duchowych poszukiwań inteligencji rosyjskiej⁵. Zafascynowanie bogatą twórczością Rericha było impulsem do powstania ruchu Rerichowców, który postuluje zwrócenie się w kierunku tradycji i filozofii Wschodu. Dzięki temu ma nastąpić przemiana światopoglądu zachodniego, zorientowanego na konsumpcję dóbr. Towarzystwa Rerichowskie działają dziś szczególnie na terytorium Ałtaju, gdyż sam Rerich uważał te góry za miejsce święte, nacechowane mocą, podobnie jak Himalaje⁶. W głównych miastach Federacji, na przykład w Moskwie czy Nowosybirsku, istnieją muzea imienia Mikołaja Rericha. W Moskwie muzeum zostało ufundowane w 1989 roku z inicjatywy syna Mikołaja — Światosława. Należy dodać, iż wpływy Rerichów wyszły poza Rosję i są znaczące. Istnieje między innymi Międzynarodowe Centrum Rerichów, które jest organizacją pozarządową, działa przy ONZ (Dvorkin 2002).

Wymienione idee przeżyły swój renesans tuż po przełomie ustrojowym, na początku lat 90. Od tego czasu literatura ezoteryczna i par naukowa jest rozpowszechniana w Rosji na szeroką skalę. Odkrycia dokonane przez naukowców w dziedzinie fenomenów psychofizjologii człowieka, odmiennych stanów świadomości oraz kosmosu stały się jedną z przyczyn wzmożenia zainteresowania sferą magiczno-mistyczną. Wyobrażenia te zmieniają się w zależności od okoliczności politycznych, społecznych i kulturowych. Wolność polityczna oraz religijna zapewniła zdjęcie cenzury z zakazanej wcześniej tematyki; zaczęły powstawać liczne organizacje, które uczą praktyk „ekstrasensorycznych” i prowadzą badania nad parapsychologią czy psychotroniką (Haritonova 2003: 62-64). Powyższe koncepcje stały się także inspiracją do powstawania nowych ruchów religijnych, powiązanych z New Age, takich jak Cerkiew Wissariona (Cerkiew Ostatniego Testamentu) czy Centrum Bogurodzicy (Dvorkin 2002).

Na ideologiczną oraz literacką spuściznę Rerichów powołuje się Anastazja w swoich wypowiedziach podczas rozmów z dziennikarzami, spotkań z czytelnikami, w poezji, a także uzasadniając swą działalność uzdrowicielską.

Autopromocja Anastazji w Internecie

Zwolennicy Anastazji położyli w centrum miasta płytę ku jej czci. Odbyło się to z okazji świętowania 70-lecia Barnauł w 2007 roku, kiedy to w ramach imprez jubileuszowych członkowie jej klubu „otworzyli” tak zwaną aleję imienną. Z za-

⁵ Warto podkreślić, że poszukiwania filozoficzno-religijne i duchowe są integralną cechą kultury rosyjskiej, charakterystyczną dla niej od wieków (Andrusiewicz 1994; Walicki 2005).

⁶ Mikołaj Konstantinowicz Rerich (1874-1947) przyczynił się do rozpowszechnienia mistycznego wizerunku Ałtaju. W latach 20. XX w. zorganizował wyprawę transhimalajską, która była spektakularnym przedsięwzięciem. Podczas dwuletniej podróży Rerich wraz z członkami ekspedycji prowadził badania lingwistyczne, etnograficzne i medyczne (nad lecnictwem tradycyjnym). W dziennikach Rericha Ałtaj jawi się jako miejsce niezwykle; autor nazywa je „potężną pieśnią Syberii” (Rerich 1980).

łożenia jest ona miejscem, gdzie upamiętnia się imiona wybitnych osób mieszkających w mieście. Na płycie pamiątkowej zostały wyryte słowa:

Lata przejdą
I do Barnaul
Niczym do Mekki
Pielgrzymi przyjdą
By całować ziemię
Która zrodziła Anastazję
Olgę Guz
Duchowego Nauczyciela Rosji.

Poniżej tekstu zamieszczono adres strony internetowej. Widzimy więc, że promocja Anastazji odbywa się z wykorzystaniem znaczących miejsc w przestrzeni miejskiej i jednoczesnym odesłaniem do głównego źródła autopromocji, jakim jest jej strona internetowa. Należy podkreślić, iż jest to powszechny sposób reklamowania się uzdrowicielei w Rosji.

Już „na starcie” Anastazja przedstawia siebie jako kosmitkę, przybysza z innej planety. Na głównej stronie widnieje jej twarz w trójkącie będącym symbolem Trójcy Św. Na jego wierzchołku spoczywa gwiazda, która jest prawdopodobnie aluzją do gwiazdy betlejemskiej. Wszystko to przedstawione jest na tle drogi mlecznej. Ku Anastazji frunie gołębek pokoju, nie trzyma jednak w dziobie gałązki oliwnej, lecz kiczowatą, szkarłatną różę. Ten sam gołębek został wyryty na wspomnianej już tablicy pamiątkowej.

Na wstępie Anastazja zwraca się do „drogich przyjaciół”, informując, iż strona ta została stworzona w związku z licznymi prośbami pacjentów i „czcicieli”. Ona sama odpowiedziała na te apele, aby przyczynić się do odrodzenia Rosji, Bożej miłości, duchowości i kultury oraz wspierać rozwój twórczych talentów w Nowej Erze.

Strona jest regularnie aktualizowana. Dużo miejsca zajmują wezwania kierowane przez Anastazję do ludzkości, mieszkańców miasta, a nawet władz. Składa im życzenia z okazji Świąt Wielkanocnych czy Dnia Kobiet, przedstawia siebie jako działaczkę społeczną, która angażuje się w życie narodu i miasta (przypomina np. o wielkiej rocznicy, jaką jest zwycięstwo w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej), ogłasza swój udział w akcjach charytatywnych. Organizuje lokalne imprezy — na przykład z okazji Dnia Dziecka zaprosiła na „aleję imienną” swoje czytelniczki z dziećmi, dla których przygotowała program artystyczny. Spotkanie to z pewnością miało też cel marketingowy, gdyż Guz pisze również książki dla dzieci.

Strona zawiera także promocyjne, „mityczne” opowieści o Anastazji, których autorstwo czasami przypisywane jest rzekomym czcicielom. Ważną pozycją są apele członków „Klubu Prawdziwych Przyjaciół Anastazji”, którzy bronią jej dobrego imienia wobec „oszczerstw”, rzucanych na ich idolkę.

Guz prezentuje tu także swą twórczość literacką oraz plastyczną i prowadzi sklepik internetowy, gdzie można nabyć tomiki jej poezji. Zamieszczona została

galeria fotograficzna, zawierająca między innymi zdjęcia z uroczystości urodzinowych bohaterki z ostatnich trzech lat.

Znamienne jest także to, iż charakter pisma na stronie stylizowany jest na cyrylicę. Niektóre fragmenty pisane są w stylu zbliżonym do tego, jaki charakterystyczny jest dla ksiąg cerkiewnych, co sugeruje, że czytelnik ma do czynienia z tekstem niemal sakralnym.

Techniką, jaką stosuje Anastazja w swej medialnej autoreklamie, jest zamieszczanie na stronie internetowej listów od rzeczywistych bądź wymagowanych pacjentów zawdzięczających jej powrót do zdrowia albo pomoc w rozwiązaniu skomplikowanej sytuacji życiowej. Domniemanymi autorami owej korespondencji są głównie mieszkańcy Barnaui, lecz zdarzają się również listy z Ukrainy czy Litwy lub od Rosjan mieszkających we Włoszech, Hiszpanii i Norwegii, na których pozytywny wpływ wywarła jej poezja.

Olga Guz przytacza także wyniki badań, które mają wskazywać na jej nadzwyczajne zdolności. Na stronie internetowej można odnaleźć informację, że w 1996 roku tomik poezji, zatytułowany *Uzdrowiający promyk*, przeszedł badania w laboratorium lingwistyki sugestywnej, które wykazały wysoką rytmiczność jej wierszy, wywierających dobroczynny, leczniczy wpływ na podświadomość pacjenta. „Na poziomie ezoteryki” stwierdzono wysoki poziom wibracji.

Uzdrowicielka wprzęga do autopromocji również inne środki przekazu. Są to lokalne wydawnictwa prasowe, gdzie udziela wywiadów, których celem jest wykreowanie jej image'u *ekstrasensa* oraz zaprezentowanie się szerszemu gronu odbiorców. Już w latach 90. pisano o niej sporo w lokalnej prasie.

Anastazja opowiada, w jaki sposób odkryła swój dar uzdrawiania oraz jasnowidzenia. Jak zwierzyła się dziennikarce lokalnej prasy medycznej, zawsze czuła się inna od wszystkich, jak ktoś nie pasujący do tego świata. Była jednostką nadwrażliwą, odkąd pamięta — zawsze uciekała w świat literatury i sztuki. Twierdzi, iż często dotkliwie odczuwała negatywne emocje innych, jak zawiść czy złość. Kiedyś sama dużo chorowała; ręce marzły jej do odrętwienia, szczególnie lewa. Teraz ta ręka pełni rolę swoistego ekranu, z którego odczytuje całą informację o człowieku — w ten sposób stawia diagnozę przed rozpoczęciem leczenia. Swój dar odkryła jako dorosła kobieta, tuż po wyjściu za mąż. Podkreśla, że w życiu każdego uzdrowiciela następuje taki przełomowy moment, kiedy na pozór przeciętny człowiek odkrywa w sobie nadprzyrodzone zdolności. Za przykład podaje między innymi Anatolija Kaszpirowskiego (Novikova 1992).

Duchowość, ekologia i kosmizm w przesłaniu Anastazji

Badacze podkreślają, że duchowość New Age powstała w wyniku detradycjonalizacji kultury oraz reinterpretacji tradycji. Wynikiem tego stało się zestawianie elementów różnych tradycji, w oderwaniu od kontekstu i ciągłości historycznej.

Uczestnicy kultury Nowej Ery umieszczają na tym samym poziomie różne tradycje, wierzą w dogmat o wspólnej podstawie wszystkich religii. Można powiedzieć, że New Age to rodzaj transformatora przekształcającego zastane elementy kultur i religii; tym samym zmienia się sposób obcowania z nimi. Najlepiej nadają się do przetworzenia treści dotyczące czegoś nieznanego, tajemniczego i niezbadanego, na przykład teorie naukowe nieudowodnione, będące hipotezami. Odnosi się to na przykład do założeń medycyny niekonwencjonalnej czy parapsychologii (Kubiak 2005: 82-100).

Duchowość to pojęciowy zamiennik „nowych religii”. Oddaje on charakter religijności wpisującej się w nurt Ery Wodnika⁷. Ową duchowość cechuje fragmentaryczność, dająca możliwości wyboru między różnymi tradycjami i dogmatami. Obejmuje ona nie tylko obszary religijne, lecz także przekonania dotyczące istot pozaziemskich, możliwości rozwoju jednostki poprzez sztukę, uzdrawiania duszy i ciała czy mistycznego doświadczania przyrody. Owo mgliste i amorficzne pojęcie duchowości jest często wykorzystywane przez psychoterapeutów i ekologów (Kubiak 2005: 103-105).

Guz rozpoczęła swą działalność uzdrowicielską oraz poetycką w 1989 roku. Spotykała się z pacjentami, jednocześnie wiernymi słuchaczami, wyjaśniała im istotę prawdziwej duchowości, wyższe prawa kosmosu, niezrozumiałe dla wielu biblijne i ezoteryczne pojęcia.

Jednym z pojęć, których używa, jest „ekologia duszy”. Oznacza ono, w jej słowach, „czystą znajomość duszy” (Kiselev 1998). Anastazja chętnie stosuje modną terminologię rozpowszechnianą przez ideologów New Age, którzy kładą nacisk na ekologię i zdrowy styl życia, często też usiłują w sposób naukowy uzasadniać swoje teorie, odwołując się na przykład do ekozofii⁸.

Uzdrowicielka przywołuje w swoich wypowiedziach klasyczne już przekonania ekologiczne z kręgu New Age. Jej poglądy na temat ekologii oraz zdrowego stylu życia stały się tematem trzeciego spotkania z czytelnikami na łamach lokalnej gazety „Reklama Altaj”⁹. Powtórzyła tu ideę filozofii Nowej Ery głoszącą, że planeta ziemia jest żywym organizmem, do którego należy odnosić się z troską i szacunkiem. Poszerzyła ją jednak o tezy wysunięte przez przedstawicieli ra-

⁷ Pierwsza i podstawowa przesłanka New Age głosi, że ludzkość żyje w okresie przejściowym pomiędzy starą a nową erą. Do tej pory żyliśmy pod astrologicznym znakiem Ryb, który jest symbolem chrześcijaństwa. Jednak okres ich panowania się skończył, gdyż słońce weszło w zodiakalny znak Wodnika — dlatego Nowa Era nazywana jest też często Erą Wodnika. Według niektórych zwolenników tych poglądów, okres braterstwa ludzkości, humanizmu i okultyzmu już nastąpił (zob. Capra 1987).

⁸ Termin „ekozofia” został utworzony w 1969 r. przez norweskiego profesora Arne Naessa. Jest on „ojcem” ruchu głębokiej ekologii, która mówi o mistycznym zespoleniu człowieka z przyrodą. Ekozofia to panteistyczna religia, w której centrum znajduje się kult natury, której człowiek jest tylko częścią (Zamojski 2002: 273-275).

⁹ Lokalna gazeta „Reklama Altaj” opublikowała w 2001 r. cykl spotkań Olgi Guz z czytelnikami, które zatytułowano „Spotkania z Anastazją”. Bohaterka została tam przedstawiona jako znany „uzdrowiciel duchowy”, „diagnostyk intuicyjny”, „bioenergoterapeuta”, „parapsycholog”, a także „filozof”, „artystka” i „poetka” (*Vstreča vtoraa...* 2001; *Vstreča tret'â...* 2001).

dzieckiego kosmizmu. Guz twierdzi, iż podstawą czystości planety jest czystość ludzkiej duszy, intencji oraz myśli. Dopóki nasze dusze będą brudne, dopóty będą one zanieczyszczać całą planetę. Każda zła myśl oraz czyn to energia, która dewastuje ekologię ziemi. Ta szkodliwa energia jest na tyle silna, że rozerwała już ochronną powłokę geosfery — stąd dziury ozonowe, które powstały nie za sprawą fenolu, lecz brudu naszych myśli i uczynków. Dlatego czas zadbać o ekologię własnego wnętrza; jest to potrzebne tym bardziej, że człowiek został stworzony na obraz i podobieństwo Boga, jest „iskrą Bożą”. Pierwszy krok to obserwacja i kontrola swoich myśli, bowiem myśl jest materialną siłą, która może wyrządzić wiele złego. Anastazja powołuje się przy tym na etykę chrześcijańską oraz Dekalog. „Duchowy nauczyciel” pokazuje tutaj prostą drogę od ekologii duszy do ekologii otaczającej nas przyrody.

Włodzimierz Pawluczuk przekonuje, iż źródłem New Age w Rosji jest radziecki kosmizm. Zrodził się on z leninizmu, a ściślej z materializmu dialektycznego. Wyniki badań nad materią, kosmosem i fizjologią mózgu, jakie odbywały się w radzieckich instytutach naukowych, doprowadzały do wniosków, że materia jest „dużo mniej materialna” niż przypuszczano. Radziecki kosmizm to wschodniosłowiańska odmiana New Age. Jego głowy nurt jest związany ze środowiskiem Konstantego Ciolkowskiego, teoretyka lotów kosmicznych. Jego współpracownik — Aleksander Czyżewski stworzył teorię o związkach życia na ziemi z rytmem kosmosu, wskazywał na współzależność różnych zdarzeń i procesów w historii z promieniowaniem słonecznym. Rosyjscy interpretatorzy jego dzieł przypisują im wagę odkrycia Kopernika, gdyż Czyżewski także obalił geocentryczny punkt widzenia na istotę życia i ludzkiej historii. Według tych badaczy, życie jest procesem kosmicznym i dlatego zjawiska ziemskie mają również wymiar kosmiczny. System ten posiada walory naukowości, został opracowany przez poważnych uczonych, lecz bardzo łatwo prowadzi do sposobu myślenia o proveniencji teozoficznej (Pawluczuk 1998: 195-199).

Nowa forma ezoteryzmu w Rosji to „ezoteryzm fizyczny”, a jego najczęstsze przejawy na poziomie społecznym to ruchy ufologiczne. Granica pomiędzy fizyką a mistyką jest tutaj szczególnie płynna. Przedstawiciele nowego kierunku, zwanego psychofizyką jądrową, badają wpływ myśli ludzkiej na zjawiska fizyczne, dochodząc do wniosku, iż może ona prowadzić do procesów zachodzących na poziomie subjądrowym. Takie badania rozwijają się na płaszczyźnie oficjalnej nauki, choć nie są finansowane przez państwo. Jak zauważa Pawluczuk, w paradygmacie postradzieckim mit jest obecny zarówno w nauce i medycynie, jak i w polityce (Pawluczuk 1998: 203-206).

W literaturze masowej z nurtu New Age „kosmiczne życie” jest innym określeniem duchowości (Kubiak 2005: 89). Świadomość ludzka jest jedynie iskrą świadomości kosmicznej, a Bóg jest postrzegany jako bezosobowa energia przenikająca cały Wszechświat. Najlepszym sposobem na kontakt z absolutem są konsultacje z osobistym przewodnikiem duchowym. Może to być jednostka

wybitna, obdarzona zdolnościami nadprzyrodzonymi, bądź jak wierzą niektórzy, istoty „z innych wymiarów”. Tymi ostatnimi mogą być na przykład kosmici lub „wyższe duchy”, przekazujące posłanie ludzkości. Według tych przekonań, nauczycielami kosmicznymi, którzy zeszli na ziemię, byli Budda, Mahomet i Zaratustra (Zamojski 2002: 146-147).

Badacze zauważają, że tworzywem nowych treści religijnych Ery Wodnika stali się Obcy. Mogą nimi być aniołowie, demony bądź „ufoludki”. New Age nie czyni różnicy pomiędzy kulturą wysoką a niską ani pomiędzy faktem a fantazją. Taką samą wagę mają cytaty-wypowiedzi duchowych mistrzów i bohaterów powieści gatunku *fantasy*. Owe światopoglądy wynikają z myślenia potocznego, które posługuje się skojarzeniami oraz zdegradowanymi symbolami. *Sacrum* jest trywializowane, staje się kiczem, będącym apologią gatunków niskich, popularnych, ludowych. W New Age pełna powagi postawa wobec *sacrum* nie występuje (Kubiak 2005: 88, 99, 120-124).

Elementy charakterystyczne dla światopoglądu New Age można zauważyć w wypowiedziach Anastazji. Podczas drugiego spotkania z czytelnikami Anastazja wyraziła swoje przekonania na temat nastania Ery Wodnika w Rosji. Stwierdziła, że ludzkość wstępuje w okres wielkich przemian trzeciego tysiąclecia. Dobiega końca epoka Ryb, która podarowała światu wielkiego nauczyciela ludzkości — Jezusa Chrystusa. Kończy się również okres przejściowy pomiędzy tymi dwoma etapami (1903-2003). Dlatego też wiek XX był czasem agonii, przemocy i agresji. Z kolei pełna harmonii, pokoju i miłości Era Wodnika będzie trwała 3000 lat. Rosja narodziła się pod znakiem Wodnika, dlatego też Bóg przeznaczył jej wyjątkową misję w dziejach ludzkości — odrodzenie duchowości. Anastazja przypisuje swojej ojczyźnie szczególną rolę, gdyż jest ona „sercem” i „duszą” naszej planety. Rosja, jako państwo, które zniosło ogromne cierpienia, oczyściła się i teraz może nieść zbawczą misję innym narodom¹⁰. Rozwój duchowy jest niezbędny ze względu na konieczność neutralizacji podwyższonej radiacji (energii) Wodnika; w przeciwnym wypadku ludzkość czekała choroby i degradacja. Guz stwierdziła, że najsilniejsza zmiana — oczyszczenie rozpoczęło się w 1989 roku. Wówczas doszło do rozpadu wszystkiego, co stare i skostniałe. Dotyczy to zarówno upadku Związku Radzieckiego, systemu, jak i rodziny, dawnego sposobu życia i myślenia. Następny etap to zmiana kodu genetycznego ziemian przez nowe wirusy, grypę oraz choroby nieznane dotąd medycynie i nauce. Zwrócenie się do Boga oraz miłość do wszystkich istot może zmienić także całe spektrum procesów życiowych w organizmie (biochemię krwi, duszę, psychikę), a co naj-

¹⁰ Idea rosyjskiego mesjanizmu sięga korzeniami okresu Rusi Kijowskiej. Rozwinięta została w okresie Państwa Moskiewskiego, kiedy powstała koncepcja Moskwy — Trzeciego Rzymu, mającej odegrać doniosłą rolę w historii chrześcijaństwa. Wśród rosyjskich myślicieli i ojców Cerkwi było wielu, którzy przypisywali Rosji zbawczą misję w dziejach ludzkości. Przykładem może być Włodzimierz Sołowiow, z jego eschatologiczną wizją końca dziejów, czy Daniel Andriejew, jeden z najbardziej znanych rosyjskich autorów Nowej Ery, twórca ezoterycznej metafizologii historii z elementami kosmizmu i gnostycyzmu (zob. Andrusiewicz 1994; Sołowiow 1998).

ważniejsze, podwyższyć oraz przyspieszyć życiowe wibracje. Kolejna faza to całkowita transformacja i transmutacja tej części ludzkości, która zwróciła się ku Bogu oraz duchowości. Ci, którzy nie zechcą poddać się przemianom, zostaną po prostu „sprzątnięci” z powierzchni ziemi w rezultacie klęsk żywiołowych, chorób i katastrof. Jako dowód na poparcie tych twierdzeń Anastazja podała argument, iż w XX wieku miało miejsce mnóstwo kataklizmów, nieznanymi w poprzednich stuleciach.

Według ideologów Nowej Ery, zmiana paradygmatu w kontekście społecznym, czyli transformacja społeczna, jest możliwa poprzez poszerzenie ludzkiej świadomości, na przykład za pomocą medytacji bądź środków psychodelicznych. Doświadczenia z tym związane są określane jako transcendentne bądź transpersonalne. Dzięki poszerzaniu świadomości w mózgu zachodzą zmiany fizyczne, które prowadzą do zmiany genotypu i powstania człowieka nowej jakości (Vernette 1996: 12-13, 16).

Jako „duchowy nauczyciel” Anastazja przedstawia na łamach lokalnej prasy prawa rządzące kosmosem. Pierwsze z nich to zasada harmonii, rytmu i równowagi. Jeśli zostaną one zachwiane, ludzie zaczynają chorować i dochodzi do różnych katastrof oraz klęsk żywiołowych. Kolejne to prawo wolnej woli człowieka — on sam decyduje, czy wybiera dobro czy zło. Trzecie to prawo reinkarnacji służące oczyszczaniu i doskonaleniu duchowemu w kolejnych wcieleniach. Czwarte — to prawo karmy, czyli przyczyny i skutku. Może to być karma danego państwa, całego świata, rodziny lub pojedynczego człowieka. Według Anastazji ludzkość znajduje się jeszcze na bardzo niskim stadium rozwoju, „na równi ze zwierzętami”. Dlatego wciąż jeszcze przejawia negatywne emocje, takie jak żądza wojny, zemsty, rywalizacji. Wprawdzie w epoce Wodnika człowiek nie stanie się jeszcze „bogoczłowiekiem”, lecz wejdzie na dużo wyższy poziom samoświadomości. Pozbędzie się wówczas zwierzęcych instynktów i złych myśli. Prawdziwa duchowość to poszerzenie świadomości, aż osiągnie ona stan kosmiczny, globalny, niemal boski.

Anastazja utrzymuje, że wraz z nastaniem nowej epoki do Rosji powracają najwyższe duchy, które kiedyś żyły na ziemi, na przykład wielkich świętych, takich jak Serafim Sarowski. W ten sposób Bóg organizuje swą świetlistą armię.

Jak widać z powyższego omówienia, Anastazja eksponuje w swym „programie duchowym” elementy związane z kosmizmem, który najwyraźniej przestał być tylko przedmiotem zainteresowania naukowców działających na peryferiach nauki. Idee kosmiczne przeniknęły do kultury masowej, która poddała je przeróbce i uproszczeniu w taki sposób, by były przystępne dla świadomości potocznej. Anastazja stosuje typowy dla New Age zabieg synkretyzacji religii. Jednak, jak przystało na rosyjską przedstawicielkę Ery Wodnika, na pierwszy plan wysuwa wątki związane z prawosławiem. Dzięki temu odbiór jej przesłania w społeczeństwie rosyjskim może być szerszy. Jej program, jak cała duchowość Nowej Ery, to kolaż elementów różnych tradycji religijnych i paranaukowych teorii.

Anastazja jako „mesjasz” i „duchowy nauczyciel ludzkości”. Astrologia i numerologia

Prognozy mistyczne i historiozoficzne przedstawicieli Nowej Ery mówią o tym, iż wiek ponowoczesny będzie zwycięstwem żywiołu kobiecego. To właśnie kobieta ma przynieść odrodzenie ludzkości oraz wprowadzić harmonię i pokój w relacjach międzyludzkich. Również ekozofia, do której nawiązuje Anastazja, posiada feministyczny oraz empatyczny wymiar duchowy. Na gruncie takich przekonań stworzono hipotezę Gai, mającej swe źródło w kulcie Ziemi-Matki. Według Fritjofa Capry, feministyczna duchowość wywrze wpływ nie tylko na religie przyszłości, ale na całe życie społeczno-polityczne. Zapowiedział on schyłek patriarchy i ucisku kobiet (Capra 1987: 53-54, 562-572). Nieprzypadkowe są więc wierzenia w objawienia maryjne, które nasiliły się na przełomie XIX i XX wieku (Pawluczuk 1998: 217-218). W prawosławiu kult maryjny to zjawisko nowe¹¹.

Kobietą, która ma przynieść odrodzenie ludzkości, jest właśnie Anastazja. Odrodzenie już się rozpoczęło; przyszło z Ałtaju. W przedmowie do swego tomu wierszy, zatytułowanego *W kąpielni świętego krzyża*, Guz powołuje się na słowa Heleny Rerich, która przypisywała kobiecie szczególną rolę w procesie uduchowienia i uzdrowienia ludzkości. Przekonuje, iż nasza epoka potrzebuje ponownego uświadomienia sobie roli żeńskiego pierwiastka we wszystkich aspektach życia. Dlatego należy powrócić do kultu Wielkiej Matki Świata, która jest źródłem wszystkiego. Anastazja nawołuje do oddawania czci Matce Boskiej. Zamieściła na swej stronie internetowej wizerunki najbardziej czczonych w prawosławiu ikon maryjnych, na przykład Matki Bożej Kazańskiej czy Matki Bożej Smoleńskiej. Wszystko to — w kontekście pielgrzymek, jakie odbyły się w 2008 roku, z błogosławieństwem Patriarchy Rosji i Wszechrusi, Aleksego II, z motywem przewodnim „Pod gwiazdą Bogurodzicy”. Wyruszyły one z ośmiu miast (w tym z Barnauł) w kierunku Moskwy. Według Anastazji, topografia miejsc, z których wzięły swój początek, tworzy ośmioramienną gwiazdę, a taka gwiazda jest odwiecznym symbolem Matki Bożej. Ale najbardziej znamienne jest to, iż jeden z jej promieni wskazał na Barnauł, miasto, w którym żyje Anastazja i dzieli się z ludźmi swym twórczym i uzdrawiającym promieniem. Główna ikona towarzysząca ośmiu pielgrzymkom, Matki Bożej Kazańskiej, została przekazana jednej z cerkwi w Barnauł. Tak wielkie wydarzenie jest według uzdrowicielki dowodem

¹¹ Najbardziej znany ruch w obrębie kultu maryjnego w Rosji to Cerkiew Matki Bożej Samodzierżawnej (Centrum Bogurodzicy). Jej założyciel, „ojciec Joan”, doświadczył w 1984 r. objawienia ikony Matki Bożej w Smoleńsku. Później objawienia powtarzały się i były przez niego spisywane oraz publikowane jako „objawienia Trzeciego Testamentu”. Matka Boża zapowiedziała, iż zasiądzie na tronie Nowej Świętej Rusi, która ma odegrać kluczową rolę w dziejach ludzkości. Trzecie Tysiąclecie będzie czasem panowania Maryi (Pawluczuk 1998: 217-218; Dvorkin 2002).

na to, iż Anastazja otrzymała „najwyższe błogosławieństwo” i została wyposażona w „najwyższe duchowe pełnomocnictwa”.

Sama określa siebie jako „duchowego nauczyciela” i „proroka”. Należy zaznaczyć, że instytucja przewodnictwa duchowego jest głęboko zakorzeniona nie tylko w religiach Wschodu, lecz także w prawosławiu¹².

Z okazji Dnia Matki Świata (16 kwietnia) Anastazja zachęca do czczenia wszystkich żeńskich bóstw, zarówno Bogurodzicy, jak i hinduskiej bogini Kali czy buddyjskiej Tary, gdyż „Matka Świata posiada wiele imion”. W Epoce Wodnika to kobieta powinna poprowadzić mężczyznę i całą ludzkość w kierunku duchowego rozwoju. Guz umieściła na swojej stronie kopię obrazu Rericha „Matka Świata” z 1924 roku. Jest to obraz-ikona Wielkiej Bogini, której namalowanie zlecił mu jakoby „Wielki Władyka” mitycznej krainy Szambali — Majtreja. Z kolei kompozycja obrazu została podpowiedziana jego żonie Helenie we śnie. Wizerunek przywodzi skojarzenia zarówno z prawosławnymi ikonami Matki Bożej, jak i medytującym Buddą. Anastazja zapewnia, iż ikona ta wyraża wielką, ezoteryczną tajemnicę, która zostanie objawiona ludzkości właśnie w Epoce Wodnika, kiedy panowanie obejmie Matka Świata, duchowa matka Chrystusa i Buddy, których posłała na ziemię. Przekazała ona Rerichowi posłanie dla ludzkości, które zawarł w swej „Agni jodze”. Zapowiedziała, iż jej promień dotknie serc i umysłów ludzi, dzięki czemu zostaną oni przeobrażeni. Pojawia się tu także biblijny motyw nastania nowej ziemi i nowego nieba. Jednak Matka Świata, według tych przekonań, ukrywa swoje oblicze i prawdziwe imię. Dlatego „Wielka Kosmiczna Trójca” składająca się z Ojca, Matki i Syna została w chrześcijaństwie zamieniona na Ojca, Syna i Ducha św. Chrześcijaństwo, będące religią patriarchalną, utraciło prawdziwe wyobrażenie o Kosmosie, który dla swego przeobrażenia potrzebuje dwóch pierwiastków: męskiego i żeńskiego. Matka Świata jest tym samym, co Bóg i Syn¹³. Co jakiś czas wysyła na ziemię swych awatarów, którzy posługują się jej twórczym promieniem. Można się domyślać, iż za takiego awatara uważa się Anastazja.

Dla koncepcji Ery Wodnika podstawowe znaczenie ma astrologia. Zwolennicy astrologii wierzą, że położenie pewnych planet w stosunku do miejsca, gdzie rodzi się człowiek, determinuje jego charakter oraz przyszłe losy (Zamojski 2002: 177-178). W pewnych kręgach współczesnego rosyjskiego społeczeństwa astrologia cieszy się dużym zainteresowaniem. Popularne są audycje telewizyjne, w których przedstawia się prognozy dotyczące losów zarówno pojedynczych

¹² W Rosji, zgodnie z tradycją wschodniochrześcijańską, rolę przywódców duchowych pełnili starcy. Instytucja „starcostwa” pojawiła się w Rosji w momencie wprowadzenia chrześcijaństwa. Starzec to człowiek dojrzały duchowo, głęboko zanurzony w rzeczywistość mistyczną, prowadzący ascetyczny tryb życia. Z tej instytucji zrodziły się w Rosji formy życia monastycznego. Z ich porad korzystał zarówno prosty naród, jak i intelektualisci, a także rodzina carska (zob. Kwiecień 2000; Przybył 1999).

¹³ O archetypie Wielkiej Bogini czy Wielkiej Matki, a także o psychologii Trójcy Św. pisał C.G. Jung, który zresztą jest uważany za jednego z prekursorów New Age (zob. Jung 1993).

osób, jak całego kraju. Także służby specjalne posiadają swoje tajne biuro prognostów astrologicznych (Dvorkin 2002).

Odwołania do astrologii i numerologii są wykorzystywane przez Anastazję w celach autoreklamy. Jeden z „czcicieli” poddał interpretacji datę oraz okoliczności jej narodzin. Według autora (czy samej Anastazji) nieprzypadkowo urodziła się ona 3 października 1957 roku, o trzeciej w nocy, gdyż dzień następny — 4 października — zapoczątkował wielkie wydarzenie ery kosmicznej, kiedy to pierwszy sztuczny sputnik znalazł się na Księżycu. Również godzina trzecia ma tu wymiar symboliczny, gdyż o tej właśnie porze Chrystus skonał na krzyżu. Jest to czas graniczny pomiędzy światłem a mrokiem, kiedy siły dobra i zła walczą ze sobą. Mało tego, autor doszukuje się analogii pomiędzy datami narodzin Anastazji i Najświętszej Maryi Panny, gdyż 3 października to według kalendarza starego stylu 20. dzień tego miesiąca, czyli Święto Narodzin Maryi Panny. Poza tym, według podanych informacji, przyście na świat bohaterki poprzedziło pojawienie się na niebie komety. Takie okoliczności towarzyszą tylko narodzinom ludzi niezwykłych, mających wywrzeć decydujący wpływ na losy ludzkości. Dodatkowo Anastazja jest zodiakalną Wagą, a według zwolenników idei Nowej Ery Wodnik oraz Waga to „astralni kuratorzy Rosji”. Zauważalne są też odnośniki do kalendarza wschodniego, gdzie Waga w sensie ezoterycznym ma symbolizować prawo karmy. Z kolei według kalendarza chińskiego, Guz jest zodiakalnym Ognistym Kogutem, który według tamtejszych ludowych wierzeń rozprasza siły ciemności i demony.

Poddano też interpretacji imiona bohaterki. Widoczne są tutaj odwołania do historycznej tradycji starożytnej Rusi, a nawet do pogaństwa. Jej „fizyczne imię” — Olga, nie zostało nadane przypadkowo. Autor wyjaśnienia powołuje się na prawosławnego starca, niejakiego Floreńskiego, zauważającego, że Olga to imię historyczne, które znalazło ważne miejsce w rosyjskiej kulturze i metafizyce. Pochodzi ono od staroskandynawskiego imienia Helga, oznaczającego osobę świętą. Imię Olga nosiła też wielka księżna Rusi Kijowskiej, która wprowadziła na tę ziemię chrześcijaństwo. Symboliczne znaczenie ma także „otczestwo” Olgi Guz, pochodzące od imienia Anatolij, oznaczającego w języku greckim wschód lub Azję Mniejszą. Natomiast Anastazja to imię uzdrowicielki „w bardziej subtelny planie”. W historii Rosji było wiele wybitnych Anastazji. Przykładem może być córka ostatniego cara z dynastii Romanowów, która według legendy uniknęła śmierci z rąk bolszewików.

Wspomniana już stereotypizacja symboli dotyczy także opowieści inicjacyjnych o wielkich postaciach. Jak widać, jest ona obecna także w zmytizowanej historii Anastazji.

Rozważając zjawisko popularyzacji postaci takich jak Anastazja, warto odwołać się do koncepcji „niewidzialnej religii” Thomasa Luckmanna. Staje się ona niewidzialna dlatego, iż zanika w instytucjach publicznych, a przenosi się do wtórnych, o niskim stopniu instytucjonalizacji, czyli klubów, fundacji, ośrodków zdrowia holistycznego. Takiej religii bliżej właśnie do ośrodka medycyny niekonwencjonalnej lub kursu jogi niż do budynku kościoła. Tradycje traktowane

są jako narzędzie, jako coś, co ma pomóc, stają się zdegradowanymi rytuałami. O stosunku do nich świadczą chociażby nazwy zajęć: warsztaty, kursy (Luckmann 2006: 33-40; Kubiak 2005: 110, 113-114).

Według Haritonovej jedną z przyczyn powstawania tego rodzaju organizacji w Rosji jest likwidacja wcześniejszych form zrzeszania się, choćby rodzaju kołchozów. Wskutek tego ludzie zostali pozostawieni samym sobie, bez oparcia (Haritonova 2003: 63).

Czytelnicy wierszy oraz pacjenci naszej bohaterki założyli „Klub Prawdziwych Przyjaciół Anastazji”. W ośrodku „Ekologia Duszy” odbywają się spotkania z nią oraz wykłady. Zwolennicy, rzeczywiści bądź wykreowani, określają Anastazję typowo religijnymi terminami, takimi jak „pocieszyciel ludzkich dusz”, „duchowy nauczyciel”, „przewodnik duchowy”, „wielki poświęcony”, „prorok”, „człowiek przyszłości”. Przedstawiana jest jako zwiastun nowej epoki, Mesjasz zapowiadany przez licznych proroków, mający przybyć w epoce otwarcia ludzkich serc poprzez twórczość i sztukę. Dowodem tego ma być niebywale w ostatnich latach rozwój talentów artystycznych w Barnaule. Podobno pod wpływem napisanych przez Anastazję bajek dzieci zaczynają w wieku trzech lat samodzielnie czytać, pisać oraz tworzyć poezję. Informatorki, członkinie „Klubu Prawdziwych Przyjaciół Anastazji”, podkreślały błogosławiony wpływ jej poezji. „Jak się czyta, w sercu robi się lżej”.

Niektórzy pacjenci widzieli Anastazję we śnie. Przychodziła na przykład do ciężko chorych, leżących w szpitalnej sali, aby ulżyć im w cierpieniu. Twierdzą, że odczuli na sobie lecznicze działanie jej „uzdrawiającego promyka”, ocaliła ich i przywróciła do życia. Spotykamy się także z postrzeganiem jej osoby jako Zbawiciela. Jej słowa działają oczyszczająco na duszę człowieka, a także odmładzająco. Z twarzy ludzi znikają zmarszczki, a z włosów siwizna¹⁴. Jedna z informaterek stwierdziła, że leżąc w szpitalu po ciężkiej operacji i walcząc o życie, doświadczyła wizji w postaci Anastazji, która powiedziała jej: „Grimma, będziesz żyć”. Wówczas kobieta wyzdrowiała. W dowód wdzięczności napisała poemat, który został wykorzystany jako tekst pieśni na cześć Anastazji. Rozbrzmiewała ona z magnetofonu podczas uroczystości urodzinowej przy „alei imiennej”.

W duchowości New Age to jednostka decyduje o swoim wyznaniu, dobiera sobie indywidualne mitologie. Paul Heelas wprowadził pojęcie „samoreligijności”, które najlepiej obrazuje to zjawisko. Wewnętrzny głos jest największym autorytetem. Podstawowym kryterium wyboru jest duchowa biografia jednostki. Według Luckmanna najważniejszą cechą „niewidzialnej religii” jest jej „prywatyzacja”. Tutaj decydującą rolę odgrywa potrzeba empirycznego doświadczenia *sacrum*. Stąd przekonanie niektórych o odkryciu w sobie zdolności paranormalnych. Pole religijne osoby składa się z ważnych dla niej przeżyć i spotkań czy fragmentów

¹⁴ Przypomina to popularne w Polsce na początku lat 90. audycje uzdrowiciela Anatolija Kaszpirowskiego. Przyciągały one wówczas rzesze widzów. Niektórzy z nich z całym przekonaniem twierdzili, iż seanse działają na nich uzdrawiająco (Piątkowski, Jezior, Ohme 1993).

przeczytanych książek, jest ono utkane z wielu wątków. *Sacrum* z kolei zostaje przenoszone do domów, gdzie źródłem kontaktu z nim są podręczne biblioteczki życia duchowego (Luckmann 2006: 23-26; Kubiak 2005: 106-108, 112).

Wizerunek Anastazji w oczach jej zwolenników jest kształtowany poprzez jej twórczość, indywidualne bądź grupowe spotkania, a przede wszystkim treści, jakie wykorzystuje ona w swej autopromocji.

Komercyjna strona działalności Anastazji

Guz prowadzi ośrodek duchowo-uzdrowicielski „Ekologia Duszy”, znajdujący się w centrum Barnaui. Lansuje siebie nie tylko jako bioenergoterapeutkę, lecz także poetkę, a jej twórczość ma w przekonaniu czytelników i pacjentów moc leczniczą. Anastazja prosi o sponsoring, który miałby ułatwić jej wydawanie kolejnych tomów poezji. Wizyty w jej ośrodku są płatne. „Klub Prawdziwych Przyjaciół Anastazji” działa również na zasadzie klubu literackiego.

Treści, które wykorzystuje Guz, mają na celu pozyskanie potencjalnych „pacjentów”/klientów. Jest to zgodne z tendencjami ruchów New Age, w których zarówno religia, jak i praktyki terapeutyczne zostały poddane urynkowieniu. Droga rozpowszechniania duchowego rozwoju jest konsumpcja. Uczestnicy nabywają duchowość, płacąc za udział w kursach, warsztatach, festiwalach, kupując książki czy magiczne przyrządy. Badacze New Age podkreślają zjawisko pluralizmu religijnego oraz „duchowego supermarketu”, w którym każdy konsument wybiera taki produkt, jaki mu odpowiada bądź łączy elementy kilku z nich. Warto dodać, że literaturę New Age cechuje eklektyzm; występuje w niej zjawisko mieszania gatunków: religijnego z paranaukowym, magicznym, artystycznym, psychoterapeutycznym i marketingowym (Kubiak 2005: 92-94, 120). Także w treści wierszy Guz zawarty jest przekaz o charakterze synkretycznym, czerpiący z różnych światopoglądów. Są w niej obecne elementy okultystyczne oraz odwołania do symboli chrześcijańskich, takich jak Biblia czy krzyż.

Komercyjne podłoże ma konflikt, w jaki wdała się Anastazja z Włodzimierzem Megre. Jest to pseudonim autora serii książek o pustelniczce z tajgi — Anastazji, która przybyła do ludzkości z innej planety, by przynieść jej swe zbawcze przesłanie. Książki te odniosły w całej Rosji ogromny sukces komercyjny. Gatunkowo odnoszą się do powieści *fantasy*, lecz siła ich oddziaływania na społeczeństwo okazała się niezwykła. Konflikt wynikł z tego, iż pustelnica, podobnie jak Anastazja, posługuje się uzdrawiającym promieniem. Jak twierdzi Guz, nie słyszał o nim nikt, dopóki ona nie wydała swego tomiku *Uzdrawiający promyk*, co miało miejsce kilka lat wcześniej, nim Megre zaczął publikować swe powieści. Guz zarzuca mu kradzież idei. Jak wyjaśnia, znajomość promieni należy do wiedzy ezoterycznej, dostępnej tylko wtajemniczonym, wielkim nauczycielom ludzkości, do których zalicza samą siebie. Megre zapożyczył od niej

podstawowe idee, przekazywane przez jego bohaterkę, Anastazję z tajgi. Olga Guz zapewnia, iż to ona jest prawdziwą Anastazją, a pustelnica w tajdze nie istnieje. Zwraca się do czytelników Megre z apelem o zaprzestanie kupowania jego książek. Zestawia cytaty ze swojej twórczości z odpowiednimi fragmentami książek Megre. Rzeczywiście, można dostrzec zbieżności, choć kwestia, kto dokonał plagiatu, wciąż pozostaje otwarta. Co prawda książki napisane przez Guz zostały wydane przed pojawieniem się na rynku serii Megre, lecz do momentu, kiedy jego bohaterka stała się sławna, Guz nie nazywała siebie Anastazją.

Widzimy tutaj walkę o klienta oraz o prawo do rozpowszechniania pewnych idei. Mówi się nawet, że w ruchu „anastazistów”¹⁵ nastąpił rozłam. Ujmując zjawisko w kategoriach religijnych, można stwierdzić, iż jest to „walka o rząd dusz”.

Na stronie internetowej Anastazji możemy odnaleźć również negatywne opinie o niej i jej działalności, które oczywiście są tu kontestowane i podważane. Informacyjno-konsultacyjne centrum św. Irineja Liońskiego w Nowosybirsku, śledzące działalność sekt w Rosji, otrzymało od jednego z mieszkańców Barnaui — Wiaczesława Czernowa oskarżający list pod adresem Anastazji i jej zwolenników. Autor zarzuca jej założenie szkodliwej społecznie sekty, dając przykłady form „psychomanipulacji”, jakie stosuje. Twierdzi, iż „organizacja” Guz powinna znajdować się pod stałą obserwacją i kontrolą owej instytucji.

Przykładów takiej „duchowej przedsiębiorczości” jest w Rosji dużo więcej. W większych miastach Federacji działa sieć sklepów o nazwie „Żywa Księga”. Została ona otwarta przez Jewdokiję Marczenko, założycielkę ruchu „Rytmologia”. Podobnie jak anastaziści jest to organizacja o proweniencji New Age. Głosi idee schyłku Ery Ryb i nastania Epoki Wodnika, którego siłą jest czas. Każde wydarzenie to dla człowieka znak, który należy odczytać¹⁶. Odwiedziłam ich punkt sprzedaży w Nowosybirsku, gdzie znalazłam bardzo dużo książek. Ekspedientka twierdzi, iż Marczenko wydała już 200 tytułów. Poza tym w sprzedaży znajduje się wiele płyt DVD z zapisem spotkań autorki z czytelnikami praktykującymi rytmologię, a także kasety i ulotki. Instytut Rytmologii w Sankt Petersburgu wydaje też miesięcznik „Ritmovremiâ” („Rytmoczas”).

Na podstawie moich obserwacji mogę również powiedzieć, iż duchowość została „ubazarowiona”. Podczas pobytu w kurorcie Bielokuricha (Ałtajski Kraj) spotkałam na bazarze „uzdrowiciela”, który przy jednym ze stoisk oferował swe

¹⁵ Treść książek Megre stała się inspiracją do powstania nowego ruchu religijnego w Rosji, nazywanego ruchem anastazistów, inaczej określanego jako Dzwoniące Cedry Rosji. Druga nazwa bierze się stąd, iż Anastazja żyjąca w tajdze przekonuje Rosjan o cudownym i zbawiennym działaniu cedru. Idee rozpowszechniane w książkach doprowadziły niemal do narodowego zrywu. Zgodnie z zaleceniami „misjonarki z kosmosu”, Rosjanie zaczęli zakładać „rodowe osady”, w których zamierzają odradzać tradycję słowiańską, a tym samym — rosyjską rodzinę i państwo. Odwiedziłam taką osadę podczas pobytu w Ałtajskim Kraju. Kilka osób wynajęło dom we wsi Pieriekop, gdzie rozpoczęto prace nad stworzeniem Centrum Kultury Słowiańskiej.

¹⁶ Informacja od pracownicy księgarni „Żywa Księga” w Nowosybirsku.

usługi w następującym zakresie: zdjęcie złej aury, odczynianie uroków, chiromancja, różdżkarstwo. Na każdą z tych usług była wyznaczona konkretna cena. Uzdrowiec wystawił również kilka „certyfikatów” i „dyplomów” poświadczających jego umiejętności w tych dziedzinach. Nie jest to bynajmniej jednostkowe zjawisko. O komercyjnym charakterze działalności współczesnych uzdrowicieli w Rosji pisze na przykład Galina Lindquist (2001).

Popularnością wśród rosyjskich widzów cieszy się audycja zatytułowana „Bitwa ekstrasensów”. Biorą w niej udział jasnowidzowie oraz bioenergoterapeuci z różnych części dawnego Związku Radzieckiego, gdzie przedstawiają liczne dowody skuteczności swych praktyk. Program przybrał charakter telewizyjnego show, prezentującego te postacie niczym gwiazdy estrady, które walczą o tytuł „najlepszego ekstrasensa”.

Działalność uzdrowicielska Anastazji na tle medycyny komplementarnej w Rosji

Poglądy Guz na temat uzdrawiania są wyraźnie nacechowane ideologią Ery Wodnika, gdzie zmiana paradygmatu nastąpiła także w obrębie medycyny i zdrowia. Jednym z prekursorów w tej dziedzinie był propagator „nowej fizyki”, uprawomocniającej naukowo idee z kręgu New Age — Fritjof Capra. Medycyna Nowej Ery nazywana jest medycyną holistyczną, gdyż rozpatruje człowieka jako całość — jedność duszy, umysłu i ciała. Jednostka jest traktowana jako pole energetyczne, którego części składowe są wzajemnie powiązane. Dawniej dominował paradygmat mechanistyczny, według którego człowiek był maszyną, w której należy wymieniać poszczególne części składowe. Holizm zakłada konieczność leczenia nie poszczególnych organów, lecz całego pacjenta, jego umysłu, duszy i ciała. Te wzajemnie na siebie wpływające sfery kształtują jego zdrowie i samopoczucie (Capra 1987: 418, 434-435). Według przekonań medycyny holistycznej każdy człowiek dysponuje wewnętrzną siłą pozwalającą mu samemu się uzdrowić. Proces ten nazywany jest też „samoreligijnością” bądź „samouzdrawianiem” (Kubiak 2005: 42). Przyczyny chorób leżą często w naszych predyspozycjach psychologicznych i osobowościowych. Jeśli psychika i duchowość są źródłem chorób, mogą one także stać się źródłem zdrowia. Dlatego sposobem na przywrócenie dobrego stanu zdrowia mogą być różne psycho-techniki oraz techniki duchowe, takie jak relaksacja, medytacja oraz pozytywne myślenie. Pacjent może wizualizować chorobę, mechanizmy obronne organizmu oraz sposób, w jaki ją pokonuje.

Istnieje wiele metod alternatywnych, jak na przykład jasnowidzenie, diagnozowanie mediumiczne czy duchowe (Zamojski 2002: 213; Kubiak 2005:43). Tutaj decydującą rolę odgrywa tak zwany przewodnik duchowy. W starożytnych systemach leczniczych lekarz był mędrcem, który rozumiał, jak współgra

wszystkie elementy składowe we wszechświecie (Capra 1987: 433). Stąd często quasi-religijny charakter tych terapii. Uzdrowiciel posiada szczególną moc, energię, za pomocą której może uleczyć chorego. Bywa on potem postrzegany jako swego rodzaju nauczyciel, duchowy mistrz, który gromadzi wokół siebie grono zwolenników oraz adeptów. Uczestnicy terapii oczekują często nie tylko uzdrowienia ciała, lecz także wybawienia duszy (Vernette 1996: 71-73, 84). Luckmann te nowe koncepcje uzdrawiania umieścił w obszarze „niewidzialnej religii”, a Marion Bowman — „nowej soteriologii” (Luckmann 2006: 33-40; Kubiak 2005: 43).

Zasadą holizmu kierują się wszyscy uzdrowiciele, bioenergoterapeuci i *ekstrasensy*, których ideologiczna podstawa działalności wpisuje się w nurt New Age. W opracowaniach antropologicznych oraz socjologicznych dotyczących różnych kierunków takiej medycyny (np. ziołolecznictwo, reiki oraz wiele innych) spotykamy się z różnorodną terminologią. Oprócz pojęcia „medycyna holistyczna”, pojawia się medycyna naturalna, tradycyjna, alternatywna czy komplementarna. Tradycyjnymi formami leczenia są przecież indyjska Ajurweda czy chińskie Tai-chi. Jednak owe starożytne systemy nie pozostały niezmiennie, a podlegały transformacjom poprzez ich adaptacje do euroamerykańskiego kręgu kulturowego, wchłaniając nowe elementy (Penkala-Gawęcka 2006: 23-24; Kubiak 2005: 44-46). Należy zwrócić uwagę na różnorodne pochodzenie tych niekonwencjonalnych metod. Mogą to być praktyki magiczne wywodzące się z lecznictwa ludowego, wschodnie metody leczenia stanowiące integralne systemy duchowo-lecznicze (Hatha Joga, Ajurweda) czy wynalezione na Zachodzie niekonwencjonalne formy terapii, jak na przykład mesmeryzm czy homeopatia. Wielu terapeutów czerpie z kilku źródeł, co prowadzi do eklektyzmu ich praktyki. Można tu mówić także o swoistej „orientalizacji” Zachodu (Penkala-Gawęcka 2006: 30-31).

Wszelkie dawne praktyki lecznicze, zwane obecnie tradycyjnymi czy alternatywnymi, wpisujące się w nurt New Age, były w swej oryginalnej postaci zintegrowanymi systemami. Tak na przykład Huna, wiedza tajemna kahunów z Polinezji, była jednocześnie systemem religijnym, filozoficznym oraz leczniczym. Dlatego bardziej adekwatnym terminem dla określenia ich istoty jest nie leczenie, lecz uzdrawianie. Stosowane jest ono przez antropologów dla określenia różnych alternatywnych form leczenia, zwłaszcza w odniesieniu do tak zwanego uzdrawiania duchowego. Jest ono zdecydowanie bliższe sferze religijnej niż medycznej, gdyż odwołuje się do wiary w bóstwa, duchy opiekuńcze lub czerpie z praktyk magicznych. W związku z tym spotykamy się także z pojęciem medycyny magicznej bądź sakralnej (zob. Penkala-Gawęcka 2006: 26).

Pod koniec XX wieku, na tle przemian społecznych, politycznych oraz tak zwanej nowej fali kultury w Rosji, zaczęły się aktywnie rozwijać nowe metody uzdrawiania. Obejmują one przeróżne, powyżej opisane formy, zarówno lokalne, ludowe, jak i tradycje orientalne. Nowa fala kultury związana jest ze wspomnia-

nym już renesansem wiedzy ezoterycznej oraz rosnącym zainteresowaniem religią i kulturą tradycyjną. Początki badań nad tego typu praktykami uzdrowicielskimi w Rosji przypadają na lata 70. XX wieku, kiedy to grupa lekarzy podjęła się studiowania medycyny niekonwencjonalnej w ramach swej praktyki klinicznej. W 1987 roku z inicjatywy Ministerstwa Zdrowia ZSRR oraz Związku Inżynierów ZSRR utworzono Wszechradzieckie Centrum Naukowo-Badawcze nad Medycyną Tradycyjną. Instytucja ta pracowała również nad prawnym uznaniem niekonwencjonalnych praktyk uzdrawiania i przygotowała do ich wykonywania około 6 tysięcy uzdrowicieli.

W 1990 roku utworzono Wszechrosyjskie Profesjonalne Zrzeszenie Medyczne Specjalistów Tradycyjnej Medycyny Ludowej i Uzdrowicieli, które zajmuje się licencjonowaniem i liczy ponad 1000 aktywnych członków (Larionova 2005: 134-136). Dla otrzymania licencji niezbędne jest wykształcenie medyczne na poziomie przynajmniej średnim. Od owego czasu zaczęły działać różne ośrodki szkoleniowe, które dają podstawowe przygotowanie medyczne i wydają certyfikaty przyznające tytuł uzdrowiciela, bioenergoterapeuty itp. Licencja daje prawne pozwolenie na reklamowanie się, prowadzenie własnej praktyki oraz zatrudnienie w instytucjach medycznych (Lindquist 2001: 3). Do popularności alternatywnych praktyk leczniczych przyczyniają się również środki masowej informacji, które rozpowszechniają literaturę na ten temat, reklamują kursy i szkolenia. Alternatywne metody uzdrawiania zostały zalegalizowane prawnie, a w 2002 roku Ministerstwo Zdrowia Federacji Rosyjskiej utworzyło stanowisko głównego specjalisty ds. medycyny tradycyjnej (Larionova 2005:135, 138).

Jedną z przyczyn, dla których państwo zdecydowało się na uprawomocnienie praktyk uzdrowicieli, była konieczność obniżenia kosztów wydatkowanych na podstawową opiekę medyczną w placówkach państwowych (zob., w odniesieniu do Kazachstanu, Penkala-Gawęcka 2006: 27-28).

W rezultacie wykształciła się różnorodna formacja „specjalistów-magików” i „uzdrowicieli”. Wśród nich spotyka się również przedstawicieli medycyny oficjalnej, którzy przystosowali się do nowych warunków życia i zdecydowali się na świadczenie alternatywnych wariantów usług medycznych. Wśród uzdrowicieli znajdziemy też przedstawicieli inteligencji, którzy w okresie radzieckim zgłębiali wiedzę ezoteryczną oraz wschodnie systemy duchowego rozwoju. Wykorzystali je następnie zrećtnie po upadku starego systemu, znajdując w tych nowych okolicznościach wygodne miejsce dla siebie i swych zainteresowań (Larionova 2005: 135).

Jak słusznie zauważył prekursor medycyny holistycznej, Capra, każdy system opieki zdrowotnej wyrósł z dziejów danej kultury i ulega zmianom pod wpływem okoliczności ekonomicznych, filozoficznych i religijnych. Zmiana paradygmatu w opiece zdrowotnej powinna polegać na sformułowaniu nowych modeli pojęciowych, stworzeniu nowych instytucji i wprowadzeniu nowej polityki ochrony zdrowia (Capra 1987: 432, 463).

W czasie opisanych powyżej transformacji społeczno-kulturowych w Rosji działalność uzdrowicielską rozpoczęła Anastazja. Opracowała koncepcję uzdrawiania, czerpiąc po trosze z wielu systemów duchowo-leczniczych. Swoją metodę nazywa „twórczością” oraz „chrześcijańsko-kosmiczną miłością i harmonią”. Skuteczność tego procesu zależy przede wszystkim od rozwoju duchowego. Anastazja twierdzi, że nadejdzie czas, kiedy medycyna, religia i nauka staną się jednym, powtarza koncepcje holistyczne, podkreślając, że człowiek jest częścią kosmosu (Mikolas 1993). Guz twierdzi, że nie leczy, a uzdrawia. Nie stosuje w terapii żadnych leków ani ziół, uzdrawianie nazywa duchowym oczyszczeniem poprzez medytację i poezję mantryczną. Jest to klucz do poznania siebie i swojego wewnętrznego Ja. W istocie człowiek leczy się sam. Anastazja utrzymuje, że jej poezja, będąca kombinacją określonych dźwięków oraz wewnętrznych wibracji, działa oczyszczająco. Czytając ją, ludzie płaczą, pozbywają się negatywnych emocji, stanów nerwicowych, przez co leczą się z wielu chorób¹⁷. Anastazja posługuje się w praktyce leczniczej także wodą naładowaną własną energią, która podobno leczy niczym cudowne, uzdrawiające źródółko. Poza tym woda ta posiada jakoby zdolność materializacji. Może się w niej pojawić piasek bądź kamienie, w zależności od tego, na jakie schorzenie cierpi dany pacjent (Bot’eva 1996).

Jak powiedziała dziennikarce krajowej gazety „My i zdorov’e”, na jej dyplomie napisano, że jest *ekstrasensem*-instruktorem międzynarodowej kategorii. Posiada nie tylko prawo zajmowania się praktyką uzdrawiającą, lecz także przygotowywania przyszłych adeptów oraz wydawania dyplomów. Ona sama otrzymała certyfikat od Międzynarodowego Zrzeszenia Medycznego „Europa” w Kijowie. Na początku lat 90. w Rosji nie wydawano licencji zezwalającej na pracę w charakterze *ekstrasensa*, lecz dla prowadzenia tego typu działalności należało uzyskać oficjalne pozwolenie, pod groźbą odpowiedzialności karnej. Dlatego Guz pojechała na Ukrainę, gdzie zdobyła dyplom, dzięki czemu została członkiem Międzynarodowego Zrzeszenia Medycyny Ludowej (Bot’eva 1996). Anastazja podaje także, że jako jedna z pierwszych otrzymała w 1993 roku licencję na pracę jako bioenergoterapeutka, przedstawiając komisji udokumentowane medycznie rezultaty swojej pracy. Zapewnia także, że przeszła komisyjne, psychologiczne testy osobowości określające jej zdolności do pracy z ludźmi. Przez sześć lat pracowała w Medyczno-Psychologicznym Centrum „Interwał” u głównego psychiatry Ałtajskiego Kraju — Leonida Jermołajewa. Ośrodek ten specjalizował się głównie w leczeniu uzależnień za pomocą hipnozy (Novikova 1992).

Podczas osobistej rozmowy z Jermołajewem uzyskałam potwierdzenie, iż rzeczywiście w tym ośrodku w latach 90. pracowała Olga Guz, lecz nie przypomina on sobie, aby wykazywała jakieś szczególne zdolności. Objął mi także, w jaki sposób na początku lat 90. prowadził badania mające na celu odkrycie zdolności

¹⁷ Anastazja porównuje się do greckiego bożka Orfeusza, który leczył za pomocą muzyki i poezji.

uzdrowicielskich u konkretnych osób. Szukał drogi uprawniającej do nadawania licencji uzdrowiciela, której uzyskanie zezwalałoby urzędowo na prowadzenie własnej praktyki. Przetestował 200 osób, z których odrzucił 100. Następnie wybrał dziesięć, które poddał testom na oddziale onkologicznym. Tylko sześć potrafiło wskazać bezbłędnie miejsce, w którym znajduje się guz. Lekarz dodał jeszcze, iż ich ręce emanowały niekiedy takim żarem, iż nawet przy 40 stopniach mrozu mogli chodzić bez rękawiczek¹⁸.

Na swojej oficjalnej stronie Guz zapewnia, że w latach 90. otrzymała od głównego psychoterapeuty kraju, Walerego Mironowa, pozwolenie na pracę z ludźmi za pomocą biblioterapii. Sam Mironow nie potwierdził jednak tej informacji, twierdząc, że nigdy nie miał prawa wydawania tego rodzaju pozwoleń, i nigdy z nią nie pracował. Takie zezwolenie może wydać tylko specjalna Lekarska Komisja Licencyjna konkretnego subiektu Federacji Rosyjskiej¹⁹.

Galina Lindquist, która prowadziła w Rosji badania na temat działalności uzdrowicieli, wymienia, w ślad za Maxem Weberem, trzy typy legitymizacji terapii alternatywnych: racjonalno-legalną, tradycyjną i charyzmatyczną. Legalizacja racjonalno-prawna, przez instytucje państwowej opieki zdrowotnej, umieszcza system zdrowotny w kontekście nowoczesnej biurokracji, racjonalnej epistemologii oraz redukcjonistycznej i mechanistycznej kosmologii. Kompetencje uzdrowicieli orzekane są na podstawie egzaminów, w wyniku których otrzymują oni licencje od instytucji ustanowionych przez państwo. Właśnie ten typ legitymizacji jest bardzo ważny we współczesnej Rosji. Jego ideologiczna perswazja polega na tym, że posługuje się on autorytetem państwa, biomedycyny oraz nauk ścisłych, które to dziedziny określają ramy światopoglądowe społeczeństwa. Uzdrowiciele przedstawiają certyfikaty wydane przez komisje licencyjne, ich gabinety bywają wyposażone w nowoczesną aparaturę diagnostyczną (Lindquist 2001: 4, 7).

Anastazja powołuje się na autorytet medycyny oficjalnej, przytaczając rzekome opinie psychiatry oraz psychologa na temat jej zdolności terapeutycznych, a także zapewniając o posiadaniu dyplomów przyznanych jej przez oficjalne instytucje. Prezentując swoje poglądy, powołuje się na „najnowsze odkrycia nauk ścisłych”. Dodam, iż podczas mojej wizyty w ośrodku prowadzonym przez Anastazję nie dostrzegłam żadnych certyfikatów, poza dyplomem potwierdzającym jej udział w Jarmarku Syberyjskim. Jest to impreza komercyjna, na której Guz reklamowała swoje usługi oraz tomiki poezji.

Rozważając charyzmatyczny sposób legitymizacji, należy się zastanowić, w jaki sposób dany uzdrowiciel zdobywa autorytet jednostki wybitnej, to znaczy, w jaki sposób sytuuje siebie w systemie wiedzy i siły. Jak zauważa Galina Lindquist, alternatywne praktyki medyczne odzwierciedlają szersze, złożone systemy władzy i siły, wiążą się z transformacjami kulturowymi i społecznymi.

¹⁸ Rozmowa przeprowadzona 7 listopada 2008 r. w Centrum Medycznym „Interwał”.

¹⁹ Rozmowa przeprowadzona w Centrum Psychologicznym, 27 października 2008 r.

Według Webera, charyzmatyczna siła polega na pełnym afektacji oddaniu się autorytetowi jednostki, a uzależnienie od niej postrzegane jest jako inspirujące. Badania etnograficzne wykazały, że owa charyzmatyczna osoba jest w leczeniu nie-biomedycznym najistotniejszym elementem w relacji terapeutycznej. Źródła legitymizacji, związane z autorytetem, nie są ściśle określone, lecz zmienne w zależności od sytuacji politycznej i kulturalnej (Lindquist 2001: 4).

Anastazja, kreując swój autorytet jednostki charyzmatycznej, porównuje się do wybitnych postaci rosyjskiego życia duchowego, czyli rosyjskich starców bądź do legendarnej księżnej Olgi. Chcąc wzmocnić skuteczność autopromocji, powołuje się także na symbolikę chrześcijańską.

Galina Lindquist zwraca uwagę na to, iż uzdrowiciele często cierpią na mitomanię. Są skrajnymi indywidualistami, którzy zmieniają narrację na temat swego życia, na przykład podczas rozmowy z etnografem czy dziennikarzem (Lindquist 2001: 5). Prawidłowość ta sprawdza się również w przypadku Anastazji.

Warto dodać, że jedna z badaczek przeprowadziła wywiady z 1300 osobami spośród rosyjskich uzdrowicieli. Głównym celem badań było wykrycie takich osób, które rzeczywiście miały zdolności „ponadmysłowe”. Według jej danych, posiada je tylko 0,7 % badanych. Poza tym, ekspertyza psychologiczno-psychiatryczna wykazała, iż wielu z nich cierpi na zaburzenia psychosomatyczne, z których niektóre uniemożliwiają pracę z ludźmi (Haritonova 2006: 8-9).

Wnioski

Działalność Anastazji oraz treści, jakie rozpowszechnia, świadczą o kilku faktach. Po pierwsze, jej głównym celem jest niewątpliwie pozyskanie klientów. Wybrała ona takie wątki autopromocji, które mogą przyciągnąć znaczną część rosyjskiego społeczeństwa.

Po drugie, wybór tych elementów był uwarunkowany treściami, jakie oferuje współczesna kultura popularna w Rosji. Badania wykazują, iż idee Wodnika są wciąż w Rosji żywe. Wypowiedzi rozmówców świadczą o znajomości literatury ezoterycznej, idei kosmicznych oraz ekozoficznych. Nie powinno to jednak dziwić w państwie, w którym również poważni naukowcy prowadzili badania paranaukowe. Rezultaty tych badań wpłynęły na treści przekazywane przez kulturę popularną, a także na politykę zdrowotną. Wykorzystała je także Guz, starając się legitymizować swoją działalność.

Nie można twierdzić, iż wszyscy Rosjanie uznają filozofię Nowej Ery za własną. Po upadku państwa komunistycznego z jego „religią marksistowską” naród potrzebował nowej wiary. Nie wszyscy Rosjanie odczuli potrzebę zwrócenia się ku Cerkwi prawosławnej, gdyż dla wielu z nich jest ona instytucją całkiem obcą i nieznaną. Z kolei kosmizm można również nazwać „religią”, z którą spotkali

się jeszcze w państwie radzieckim. Jednak Anastazja odwołuje się także do instytucji prawosławnych, gdyż jeśli New Age to ideologiczny kolaż, to w rosyjskim wariacie zawiera on także elementy chrześcijaństwa wschodniego. Mogą one wzmacniać jej autorytet i wiarygodność.

Po czwarte, jako uzdrowicielka Anastazja zajmuje miejsce w pluralistycznym systemie opieki zdrowotnej w Rosji. Pluralizm medyczny jest uwarunkowany zarówno sytuacją polityczną, jak i ekonomiczną oraz ideologiczną. Najwyraźniej w licencjonowaniu uzdrowicieli mają interes nie tylko oni sami, lecz również urzędnicy, przedstawiciele medycyny oficjalnej i koncerny farmaceutyczne.

Pragnę złożyć podziękowania Pani Prorektor Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Barnaui, prof. Tatianie Szczegłowej oraz prof. Irinie Nikulinie, dzięki którym mogłam odbyć staż badawczy w Rosji.

Słowa kluczowe: New Age, Rosja, Altajski Kraj, kosmizm, holizm, medycyna komplementarna, uzdrowiciele

BIBLIOGRAFIA

- Andrusiewicz A.
1994 *Mit Rosji. Studia z dziejów i filozofii rosyjskich elit*, t. 1-2, Rzeszów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej.
- Bot'eva O.
1996 *Kto razrušit carstvo zla*, „My i zdorov'e” 20 (94), 24.05., www.anastasia-is-me.ru/home/old/n22.htm (13.06.2009).
- Capra F.
1987 *Punkt zwrotny*, przeł. E. Woydyłło, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Dvorkin A.L.
2002 *Sektovedenie. Opyt sistematičeskogo issledovaniâ*, Nižnij Novgorod: Izdatel'stvo vo imâ knâzâ Aleksandra Nevskogo, <http://pravbeseda.ru/library/index.php?page=book&id=929> (13.06.2009).
- Haritonova V.I.
2003 *Bez very i nadeždy (k probleme vozroždeniâ tradicionnyh religiozno-magičeskikh praktik)*, „Ėtnografičeskoe obozrenie” 3, s. 60-83.
2006 *Letnââ škola medicinskoj antropologii „Problemy integracii medicinskih sistem”*, „Ėtnografičeskoe obozrenie” 2, <http://journal.ica.ras.ru/online> (13.06.2009).
- Jung C.G.
1993 *Archetypy i symbole: pisma wybrane*, przeł. J. Prokopiuk, Warszawa: Wydawnictwo „Czytelnik”.
- Kiselev S.
1998 *Ėkologiâ dušy*, „Priroda Kulundy” 1, 01.01., www.anastasia-is-me.ru/home/old/n26.htm (13.06.2009).

- Kubiak A.
2005 *Jednak New Age*, Warszawa: Wydawnictwo Jacek Santorski & Co.
- Kwiecień M.
2000 *Raskoł a prawosławna koncepcja starcostwa*, „Europa Wschodu i Zachodu” 4, s. 64-70.
- Larionova J.A.
2005 *Fenomen „narodnogo celitel'stva” v Rossii*, w: V.V. Vasil'ev, L.T. Solov'eva (red.), *Gumanitarnâ kul'tura i ètnoidentifikaciâ. Trudy molodyh učënyh*, t. 2, Moskwa: IEA RAN, s. 134-140.
- Lindquist G.
2001 *The Culture of Charisma*, „Anthropology Today” 17: 2, s. 3-8.
- Luckmann T.
2006 *Niewidzialna religia. Problem religii we współczesnym społeczeństwie*, przeł. L. Bluszcz, Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”.
- Mikolas O.
1993 *Svetlyj krest*, „Molodëž' Altaâ” 26, 25. 06., www.anastasia-is-me.ru/home/old/n21.htm (13.06.2009).
- Novikova O.
1992 *Kogda serdce lûbit, ono svetitsâ*, „Molodëž' Altaâ” 34, 21.08., www.anastasia-is-me.ru/view.php?theurl=pressa/publikacij/cerdze.htm (13.06.2009).
- Pawluczuk W.
1998 *Ukraina. Polityka i mistyka*, Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”.
- Penkala-Gawęcka D.
2006 *Medycyna komplementarna w Kazachstanie. Siła tradycji i presja globalizacji*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Piątkowski W., Jezior J., Ohme R.
1993 *Listy do Kaszpirowskiego. Spojrzenie socjologiczne*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Przybył E.
1999 *W cieniu Antychrysta. Idee staroobrzędowców w XVII w.*, Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”.
- Rerich M.
1980 *Altaj-Himalaje*, przeł. E.P. Melech, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Sołowiow W.
1998 *Krótką opowieść o Antychryście*, przeł. J. Posadzy, Wrocław: Wydawnictwo „Lumen”.
- Vernette J.
1996 *New Age. U progu Ery Wodnika*, przeł. J. Dembska, Warszawa: Wydawnictwo „Verbinum”.
- Vstreča vtorââ...*
2001 *Vstreča vtorââ, „Vstupaâ v Èru Vodoleâ”*, „Reklama Altaj” 8 (20), <http://www.anastasia-is-me.ru/view.php?theurl=pressa/meet/meet2.htm> (13.06.2009).
- Vstreča tret'ââ...*
2001 *Vstreča tret'ââ, „Ekologia duży”*, „Reklama Altaj” 12 (24), <http://www.anastasia-is-me.ru/view.php?theurl=pressa/meet/meet3.htm> (13.06.2009).

Walicki A.

2005 *Zarys myśli rosyjskiej od oświecenia do renesansu religijno-filozoficznego*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Zamojski A.

2002 *New Age. Filozofia, religia i paranauka*, Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”.

Źródła internetowe:

www.anastasia-is-me.ru (13.06.2009).

Anna Mrozowicka

NEW AGE IDEAS IN THE CREATION OF THE IMAGE OF A HEALER IN RUSSIA. THE CASE OF ANASTASIA FROM ALTAI KRAI

(Summary)

The article presents the techniques of self promotion used by healers in contemporary Russia, notably a healer Anastasia of Barnaul in Altai Krai. The author analyses the cultural context of this phenomenon, and particularly the messages used by healers in creating their image. These include mainly the popular New Age ideas spread by popular culture (related to unconventional medicine, ufology, cosmism, astrology, religious syncretism) and references to the Russian Messianic tradition. The terminology used by complementary medicine has its roots in occultist and parascientific nomenclature as well as in speculations about potential „energy information fields” connected with the space research.

Besides, the article discusses the medical and legal context of the phenomenon under study, i.e. how healers are licensed by state authorities, and the relationship between representatives of official medicine and complementary medicine. A commercial aspect of the activity of healers in Russia has also been presented.

Key words: New Age, Russia, Altai Krai, cosmism, holism, complementary medicine, healers